

МРНТИ:15.81.21

<https://doi.org/10.51889/2020-1.1728-7847.55>

К.И. Галимов¹, Н.С. Жумашева²

^{1,2} Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті,
Атырау, Қазақстан

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМНІҢ АҚПАРАТТЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Мақалада болашақ мұғалімнің ақпараттық мәдениетінің мәні айқындалған және оның қалыптасу моделі теориялық тұрғыдан негізделген. Ол келесі компоненттерден тұрады: функционалдық белгілері бойынша іске асырудың жалпы мақсаты мен міндеттерінің жиынтығы; білім беру және әлеуметтік-мәдени ортаны үлгілеу принциптері; педагогикалық модельді іске асыру әдістері; болашақ мұғалімнің ақпараттық мәдениетін қалыптастыру процесін жетілдірудің жетекші педагогикалық жағдайлар жүйесі; осы модельді іске асыруды қамтамасыз ететін құралдар мен факторлардың жиынтығы.; бағалау критерийлері және формация жасау деңгейлері; модельдің нақты анықталған соңғы нәтижесі.

Түйін сөздер Ақпараттық мәдениет, болашақ мұғалім, оқыту, білім беру моделі.

. Галимов К.И¹, Жумашева Н.С.²

^{1,2} Атырауский государственный университет им.Х.Досмұхамедова
(Атырау, Казахстан)

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

Аннотация

В статье определена сущность информационной культуры будущего учителя и теоретически обоснована модель ее формирования. Она содержит следующие компоненты: общую цель и совокупность задач реализации по функциональным признакам; принципы моделирования образовательной и социокультурной среды; методы реализации педагогической модели; систему ведущих педагогических условий совершенствования процесса формирования информационной культуры будущего учителя; совокупность средств и факторов, обеспечивающих реализацию данной модели.; критерии оценки и уровни создания формации; четко определенный конечный результат модели.

Ключевые слова Информационная культура, будущий учитель, обучение, образовательная модель.

K.I. Galimov¹, N.S. Zhumasheva²

^{1,2} H.Dosmukhamedov Atyrau state University
Atyrau, Kazakhstan

FORMATION OF THE INFORMATION CULTURE OF THE FUTURE TEACHER

Abstract

The article defines the essence of information culture of the future teacher and the model of its formation theoretically justified. It contains the following components: a common goal and a set of implementation objectives along the lines of functionality; principles of educational and socio-cultural environment modeling; methods for implementing pedagogical model; system of leading pedagogical conditions for improving the formation process of information culture of the future teachers; set of tools and factors that enable the implementation of the model; evaluation criteria and levels of the formation's creation; clearly defined end result of the model.

Keywords: information culture, a future teacher, training, educational model.

Ақпараттық мәдениет – бұл әңгімелесе білу, теледидар, хабарды талғамды түрде қарау, алған мәліметті ой елегінен өткізіп, талдай білу. Қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым-қатынасына ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде қоғамды ақпараттық мәдениетін қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр.

Осы орайда, болашақ мұғалім қоғамымыздың мүшелері – жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған басты міндет.

Соңғы жылдары педагогикалық қауымдастық өкілдерінің педагог-практиктері, педагогикалық жоғары оқу орындарының студенттері және т.б. ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мәселелеріне елеулі көңіл бөлуде. Педагогтың кәсіби қызметінде жаңа мәліметтерді, фактілерді, материалдарды таба білу, оларды практикалық қызметте пайдалану қабілеті мен ықыласы маңызды. Әсіресе, бұл бүгінгі күні, ақпаратты жаңартудың уақыт шеңбері оның көлемінің бір мезгілде өсуі кезінде тез қысқарған кезде өзекті болып отыр. Ақпараттық қоғам білім берудің жаңа түрінің қалыптасуын талап етеді, онда оқу адамның бүкіл өмірінің ажырамас атрибуты болып табылады. Бүгінгі күні маман болу үшін оқу орнында бір кездері алған білімдермен шектелмей, жаңа білімді үнемі меңгеріп отыру қажет. Бұл қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін қасиеттердің жиынтығы ақпараттық мәдениеттің жоғары деңгейін көрсетеді.

Мұғалім үздіксіз өсіп келе жатқан ақпараттық ағында бағдарлай білуі және бұл іскерлікті өз оқушыларына үйретуі тиіс. Бүгінгі таңда кәсіби педагогикалық ортада "ақпарат", "ақпараттық" және т.б. ұғымдар кеңінен қолданылады. Сонымен қатар, біздің ойымызша, педагогтер қызметіндегі және педагогикалық мәдениет жүйесіндегі ақпараттық мәдениеттің мәні мен орны анық белгіленбейді. Ақпараттық мәдениет бүгінгі күні педагогикалық мәдениеттің қажетті құрамдас бөлігі болып табылады. Мұғалім бүгінгі күні жаңа ақпараттық технологияларды пайдалануға дайын болуы, педагогтың ақпараттық мәдениетінің барлық компоненттерін дамытуды болжайтын қазіргі ақпараттық ресурстарды толық көлемде іске асыра білуі тиіс. Ақпараттық мәдениет дегеніміз не? Ол қандай сипаттамаларды қамтиды және оның даму шарттары қандай? Бұл мақала педагогтың ақпараттық мәдениетін қалыптастырудың негізгі аспектілері сөз болады.

Ақпараттық мәдениет деп ақпаратпен мақсатты түрде жұмыс істей білу (іздеу, іріктеу, құру), оны ақпараттандыру құралдары мен ақпараттық технологияларды алу, өңдеу және беру үшін пайдалану. Ақпараттық мәдениетті адам және адамзат мәдениеті туралы білімнің интеграциясын көрсететін күрделі жүйелік білім ретінде қарастыру қажет.

Педагогтың ақпараттық мәдениеті келесі сипаттамаларды қамтиды::

"Ақпараттық мәдениет" термині білім берудің мақсаты мен мазмұнын анықтау кезінде, оқу курстарының атауларында, ғылыми жарияланымдардың тақырыптарында жиі кездеседі. жеке тұлғаның ақпараттық мәдениеті түсінігі әртүрлі ғылыми салаларында әр түрлі қарастырылады. Информатикада (Ю.А. Первин, М.Г. Вохрышева, И.Горлова, Н.И. Гендина, н Б.Зиновьева, Е.А. Медведева, Н.В. Ходякова), философияда (Суханов, В.М. Петров, А.Д Урсул, Э.П Семешок, ал педагогикада (А.Виноградов, А.Ракитов) және т.б. атауға болады.

Олардың әрқайсысында осы ұғымның әр түрлі аспектілері зерттеледі, алайда жеке ғылым аясында жалпы ақпараттық мәдениет жалпыадамзаттық мәдениеттің негізі ретінде сипатталады, мысалы, жалпы оқу мәдениеті, коммуникативтік мәдениет, ақпараттық іздеу мәдениеті, жалпы танымдық қызмет және т.б. саласында кез келген ақпараттық өзара іс-қимылды реттейді және адамның компьютерлерді пайдалану жөніндегі қызметіне байланысты ғана қарастырылмайды, алайда, жалпы білім беру мәдениеті, коммуникативтік мәдениет, ақпараттық іздеу мәдениеті, жалпы, қоғамның жаһандық ақпараттандыру үдерістерінің дамуымен ғана ақпараттық мәдениет зерттеушілермен адамның жалпы мәдениетінің құрылымынан айқын түрде бөліне бастайды, әзірше "ақпараттық мәдениет" ұғымы мен педагогикада өте абстрактылы және бір мағыналы емес түсіндіріледі.

Болашақ мұғалімінің ақпараттық мәдениетін дамыту деңгейі тек білім сапасына, ақпараттармен жұмыс істеу шеберлігіне және дағдыларына ғана емес, сонымен қатар оның компьютерді қолдануға психологиялық және кәсіби дайындығына да байланысты, оқыту процесінде компьютерді оқытуға енгізу стратегиясын тандаудың көп аспектілі проблемасы туындайды, ол оның барлық артықшылықтарын пайдалануға және педагогикалық процестің сапасына әсер ететін және адам даралығының негізгі салаларын (мотивациялық, зияткерлік, ерік, эмоциялық, пәндік-практикалық) дамытуға әсер, өзін-өзі реттеу).

Интеллектуалдық салада: Ойлау (ақпараттық ресурстарды талдау және педагогикалық қызметтің міндеттерін шешуде олардың мүмкіндіктерін анықтау, қажетті ақпаратты іздеу, өзгерту және өзгерту жағдайында креативтілік, икемділік, жүйелілік, мобильділік).

Мотивациялық салада: Ақпараттық мәдениетті дамытуды ынталандыру (заманауи ақпараттық технологияларды меңгеруге ұмтылу, білім беруді ақпараттандыру саласындағы озық тәжірибені зерделеуге ұмтылу, ақпараттық мәдениеттің жоғары деңгейіне қол жеткізуге ұмтылу).

Ерік-жігер саласында:

Ақпараттық ортадағы іс-әрекеттердің мақсатқа бағыттылығы (қайшылықтарды ерікті түрде шешу, қызметті белсенділіктің оңтайлы деңгейінде орындау қабілеті, қиындықтарға қатысты психикалық тұрақтылық);

Ақпаратты іздеу, оны педагогикалық мақсатта қайта өңдеу жағдайларында шыдамдылық және өзін-өзі меңгеру;

Жаңа ақпараттық технологияларды игерудегі табандылық.

Эмоциялық салада:

Ақпаратты іздеу және өңдеу жағдайларында өзіндік эмоционалдық жағдайды түсіну қабілеті (өз назарын ақпаратты алу жолдары мен тәсілдеріне аудару);

Ақпараттық ортада жұмыс істеу кезінде нәтиженің болмауын, техникалық және басқа да кедергілерді лайықты уайымдау қабілеті;

Ақпараттық технологияларды қолданудағы өз жетістіктерін, ақпараттық мәдениеттің өз деңгейін барабар бағалау қабілеті.

Мұғалімнің ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мәселесі көптеген ғалымдарды (М.М. Абдуразакова, М.М. Гаджиева, Е.В. Данильчук, С.А. Дьяченко, Н.В. Кисель, М.Конюшенко, М.В. Корнилова, Ю.Кочергина, Л.П. Халыпина, ал Шаблова және т. б.) зерттеді. Цветкова, М.Шахрай, Д.Элькина және т.б., болашақ мұғалімдерді ақпараттық және коммуникациялық технологиялар құралдарын пайдалануға кәсіби даярлау саласындағы ғалымдардың теориялық жетістіктеріне қарамастан, қазіргі ақпараттық-құқықтық кеңістік жағдайында жұмыс істеуге қабілетті болашақ құқық мұғалімдерін дайындау мәселелері қосымша зерттеді.

Білім беруді ақпараттандыру жағдайында кәсіби қызметтің табыстылығы үшін қажетті кәсіби-маңызды қасиеттердің жалпы кешені педагогтың ақпараттық мәдениетінің деңгейін сипаттайтын ерекше қасиеттермен толықтырылады.

Олардың әрқайсысында осы ұғымның әр түрлі аспектілері зерттеледі, алайда жеке ғылым аясында жалпы ақпараттық мәдениет жалпыадамзаттық мәдениеттің негізі ретінде сипатталады, мысалы, жалпы оқу мәдениеті, коммуникативтік мәдениет, ақпараттық іздеу мәдениеті, жалпы танымдық қызмет және т.б. саласында кез келген ақпараттық өзара іс-қимылды реттейді және адамның компьютерлерді пайдалану жөніндегі қызметіне байланысты ғана қарастырылмайды, алайда, жалпы білім беру мәдениеті, коммуникативтік мәдениет, ақпараттық іздеу мәдениеті, жалпы, қоғамның жаһандық ақпараттандыру үдерістерінің дамуымен ғана ақпараттық мәдениет зерттеушілермен адамның жалпы мәдениетінің құрылымынан айқын түрде бөліне бастайды, әзірше "ақпараттық мәдениет" ұғымы мен педагогикада өте абстрактылы және бір мағыналы емес түсіндіріледі.

Болашақ мұғалімінің ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мәселесін зерттеу "болашақ мұғалімінің ақпараттық мәдениеті" негізгі ұғымының мазмұнын ашуды объективті талап етеді, өйткені бұл педагогикалық зерттеулер әдіснамасы саласындағы мамандар атап өткендей маңызды. Гершунский, Краевский, ал Новиков және т.б.), негізгі ұғымдардың мазмұнын, олардың негізгі белгілерін анықтау зерттеушіге зерттеу нәтижелерінің нақтылығы мен дәлелдемелерін қамтамасыз етуге, педагогикалық терминдер мен ұғымдардың жалпы жүйесіндегі зерттелетін ұғымның орны мен рөлін айқын белгілеуге мүмкіндік береді.

Данильчук Е.В. біз "құқық мұғалімінің ақпараттық мәдениеті" ұғымының мазмұны туралы түсініктерді дамытуда үш кезеңді бөліп береміз. Бірінші кезеңде құқық мұғалімінің ақпараттық мәдениеті қарапайым ақпараттық-құқықтық сауаттылықты меңгеруі. Екінші кезең құқық мұғалімінің ақпараттық мәдениетін іс-әрекет тәсілі ретінде құқықтық ақпаратпен мақсатты түрде жұмыс істеу және құқықтық сауаттылықты алу үшін, компьютерлік ақпараттық технологиялар - анықтамалық-құқықтық жүйелер, құқықтық сараптамалық жүйелер, ақпаратты қорғаудың заманауи бағдарламалық және техникалық құралдары, электрондық цифрлық қолтаңба ұғымдары, қазіргі заманғы техникалық құралдар мен әдістер пайдалану. Ақпараттық мәдениет туралы түсініктерді қалыптастырудың үшінші, қазіргі кезеңінде оның мазмұны осы әдістеме шеңберінде іс-әрекет және жеке тұлғаға бағытталған тәсілдердің талаптарын

біріктіретін интегративті әдістеме тұрғысынан қарастырылады. Дәстүрлі және қазіргі заманғы компьютерлік ақпараттық технологиялар негізінде ақпаратты беру болашақ құқық мұғалімінің ақпараттық мәдениетін қалыптастырудың мақсаты мен нәтижесі оның ақпараттық негізде жаңа өмір салтын меңгеруге дайындығы болып табылады, ол әлемнің өзіндік ақпараттық-құқықтық бейнесін құру, тез өзгеретін ақпараттық құралдардың объектілері мен құбылыстарына өзінің көзқарасын анықтау, ғаламдық ақпараттық кеңістік туралы дүниетанымды қалыптастыру, оны адамның тануы мен қайта құруының мүмкіндіктерін қамтиды.

Ақпараттық мәдениет: оқушының ақпараттық мәдениетін қалыптастыру, оған ақпарат пен білімге деген тұрақты қажеттілікті ояту, ақпараттық сұранымды дұрыс қалыптастыру дағдыларын дамыту, алынған мәліметтерді іздеу, тіркеу және пайдалану, оларды сыни бағалау және іріктеу. мұғалімнің кәсіби қызметінің ерекшеліктерін көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Акуленко, В.Л. *Формирование ИКТ-компетентности учителя предметника в системе повышения квалификации* / В.Л. Акуленко // *Применение новых технологий в образовании: материалы XV междунар. конференции.* – Троицк: Тровант, 2004. – С. 344–346.
2. Антонова, С.Г. *Информационная культура личности. Вопросы формирования* / С.Г. Антонова // *Высшее образование в России.* –1994. – № 1. — С. 82-87.
3. Лазарева, Л. И. *Формирование информационной культуры учителя в условиях инновационной деятельности образовательного учреждения: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01.* – Кемерово, 2007– 16 с.
4. Ефименко, О. А. *Информационная культура учителя информатики как основа продвижения информационно-коммуникационных технологий в сферу образования* / О. А. Ефименко // *Вестник Томского государственного педагогического университета.* – 2009. – Вып. 5. – С. 5-9
5. Конюшенко, С. М. *Формирование информационной культуры педагога в системе непрерывного профессионального образования* / С.М. Конюшенко. – Калининград: Изд-во КГУ, 2004. – 248 с.
6. Конюшенко, С. М. *Формирование информационной культуры педагога в системе непрерывного профессионального образования* : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 – Ярославль, 2005 – 408 с.
7. Минич, О.А. *Развитие информационной культуры учителя в системе дополнительного образования взрослых* : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01.– Минск; БГПУ. – 252 с. 10. Минич, О.А. *Информационная культура учителя как средство повышения качества педагогической деятельности в условиях высокотехнологичной образовательной среды* / О.А. Минич // *Адукацыя і выхаванне.* – 2009. – № 11. – С. 60–66.